

KĀ SAKĀRTOT AIZSARDZĪBAS SISTĒMU?

(15.04.2014)

IEVADS. XXI gadsimta krīžu iemesli ir ļoti dažādi. Piemēram, ekonomiskie iemesli Spānijā vai Grieķijā, sociālie, politiskie Ēģiptē, Lībijā, Sīrijā un tagad Ukrainā. Nobriest konflikts, kas parasti sākas kā kaut kādas prasības vai mierīgi protesti, un tad jau ir sarkanā līnija – cilvēku nogalināšana un protesti var pāraugt militārajos konfliktos.

MILITĀRO KONFLIKTU BŪTĪBA. 21.gadsimtā ir mainījusies militārajos konfliktos iesaistīto vienību taktika un ir spēcīgs to informatīvais nodrošinājums. Tagad modernās elektroniskās iekārtas dod lieliskas iespējas dažādu mērķu sasniegšanai. Liels uzsvars tiek likts uz **informatīvo karu**, jo to viegli īstenot starp cilvēkiem, kas zaudējuši *ticību* vai nacionālos mērķus, ilgi dzīvojuši vai dzīvo *nabadzībā* un kam ilgus gadus ir bijis jādzīvo ar apdraudējuma vai *nedrošuma* sajūtu.

Pirmkārt, piemēram, bijušajā PSRS teritorijā daudziem cilvēkiem ir izveidojušies stereotipi, kas neprasa pierādījumus. Fašisms, banderovieši, vācu SS vienības – tas ir slikti. PSRS un antifašistu koalīcija - tas ir labi. 90% cilvēku īsā laikā praktiski nav iespējams iestāstīt vai pierādīt pretējo.

Otrkārt, parasti mūsu dienās notikumi, kas saistīti ar drošības jautājumiem (ekonomikā, politikā, sociālajā un aizsardzības jomā), ir daudzšķautnaini. Tādēļ, pat nemelojot, var parādīt vienu vai otru notikumu vajadzīgajā gaismā, liekot uzsvāru uz faktiem, kas apstiprina vai pamato vēlamo variantu. Piemēram, katrā valstī ir slikti cilvēki vai pat noziedznieki. Ja plašsaziņas līdzekļos uzsvāru liek uz cilvēku darbību, tad var radīt vajadzīgo vai plānoto iespaidu.

Treškārt, var organizēt un izpildīt vajadzīgo apakšnotikumu. Diezgan izplatīta un ļoti ietekmīga ir slēpto snaiperu izmantošana un konfliktā iesaistīto cilvēku nogalināšana.

Ceturtkārt, būtiski ir atrast pareizo un cilvēkus apvienojošo ideju, kuras pamatā var būt gan *pret*, gan *par* vai viss kopā. Daudzās valstīs populāras ir nacionālisma idejas. Sarakstu varētu vēl papildināt.

Militārā sadaļa. Krievijas atbilde uz varas maiņu Kijevā bija pilnīgi asimetriska. Pirmo reizi civilizācijas vēsturē ļoti plašā mērogā tika lietota pilnīgi jauna kara taktika, kuru The Washington Post (2014.gada 10.martā) apskatnieki Mallija K.Makkeva (Molly K. McKew) un Gregorijs A.Maniats (Gregory A.Maniats) nodēvēja par „*uzpeldošo*” karu (pop-up war).

Militāros mērķus īsteno nevis regulārā armija ar savu hierarhisko uzbūvi, kara tehniku un smago bruņojumu, bet armija, kuru veido kareivju un teroristu

sajaukums. Karotāju sejas tiek apslēptas, atšķirības zīmju nav, nav saprotams, kas ir padotie, kas komandieri, vadība un pavēles tiek saņemtas un nodotas slēptā veidā. Nav redzama, atklāta un saprotama komandvadības sistēma.

NOTIKUMI UKRAINĀ. Par tiem detalizētāk var izlasīt sociālajos tīklos - manā mājas lapā rakstos „Ukrainas notikumu mācības” un „Notikumi Ukrainā¹.” Gadījums 21. gadsimtam ir ļoti satraucošs, jo, pārkāpjot dažādas starptautiskās vienošanās, kodollielvalsts tik atklāti iejaucās sev nacionāli tuvas valsts dzīvē.

Situācija Ukrainā strauji mainās un neviens nevar pateikt ar ko tas viss beigsies. Krievijā lēmumu pieņemšanas procedūras ir ļoti noslepenotas. Tas ir saistīts ar WikiLeaks un Edvarda Snaudena atklāsmēm un ar to, ka praktiski lēmumu pieņem viens cilvēks – Vladimirs Putins.

Tomēr, svarīgi ir prognozēt konflikta iespējamo attīstību, veikt šī konflikta detalizētu analīzi un noteikt tā rašanās iemeslus. Tiek izteiktas dažādas versijas un to kombinācijas. Tas ir svarīgi NATO, ES, Baltijas valstīm un konkrēti Latvijai, lai sagatavotos iespējamo draudu, risku un izaicinājumu neitralizācijai vai vismaz to negatīvo seku minimizācijai.

Secinājumi no notikumiem Ukrainā:

1. Tagad ir skaidrs, ka nebija domāts uzsākt karu, bet tikai „aizstāvēt savējos”, tomēr pieņemt šādus lēmumus KF parlamenta Augšpalātā nav pieļaujams. Lielākā pasaules daļa noticēja militārā konflikta iespējamībai. Pagaidām vienā vai otrā formā tas nav izslēgts arī šodien (9.04.2014). Situācija mainās katru dienu.

2. Starptautiskie likumi un normatīvie akti ir nepilnīgi. Nav skaidra un nepārprotama risinājuma, kā kurā situācijā darboties. Pastāv ļoti daudz problēmu lēmumu pieņemšanā un to īstenošanā ANO, NATO un ES.

3. Nacionālajiem normatīvajiem aktiem ir vajadzīgas starptautiskās ekspertīzes procedūras. Krievijas operācija Gruzijā, tagad Ukrainā un iespēja jebkurā valstī aizstāvēt savus tautiešus. Tas nozīmē, ka arī Baltijas valstīs var izveidot situāciju tautiešu aizsardzībai. Tas ir nopietns mūsu valsts apdraudējums, kas nav pieļaujams 21.gadsimtā.

4. Vajag steidzīgi pārstrādāt gan Nacionālās drošības, gan Valsts aizsardzības koncepciju, likumus un plānus, paredzot to izpildei atbilstošus resursus.

5. Mēs varam redzēt, kā notiek „karstais” informatīvais karš. Tas ir detalizētas izpētes vērts. Daudzi cilvēki patiešām tic gan pozitīvai, gan negatīvai notikumu gaitai. Man tas atgādina situāciju, kad aklus cilvēkus pieved pie ziloņa, kuru viņi nav redzējuši, un lūdz aprakstīt, kas tas ir. Viens paņēmis asti, otrs degunu, trešais kāju utt. un atbilstoši stāsta, kā izskatās zilonis.

Tie stāsti ir patiesi, bet neviens neaprapsta pareizi, kā izskatās zilonis. Būtu nepieciešams iepazīties ar vēsturi un Gebelsa metodēm, kaut gan tagad televīzijas, radio un interneta laikmets paver daudz lielākas iespējas. Ļoti veiksmīgs un

¹ <http://www.kreslins.lv/articles/category/lv/aktuali>

vajadzīgs ir lēmums veidot Latvijā NATO Stratēģiskās komunikācijas centru, kas varēs minimizēt informatīvā kara ietekmi uz NATO un, pirmkārt, Baltijas valstīm.

Notikumiem Kijevā un Ukrainas austrumu daļā formāli ir daudz līdzības. Tika un tiek pieļautas kļūdas arī Kijevā vai Ukrainas valsts pārvaldes struktūrās. Ar lielu varbūtību var izteikt pieņēmumu par specdienestu aktivitātēm Ukrainā² un tajā skaitā arī Kijevā un Maidana aizstāvju rindās.

Tas tiek izmantots informatīvajā karā. Daudzi Krievijas iedzīvotāji, skatoties savas valsts televīzijas kanālus, tic redzētajam, ka Ukrainā ir fašisti, kas iznīcina krievus, ka visu tur organizējuši Rietumi utt. Viņi nav vainīgi; viņiem nav resursu, lai iegūtu kvalitatīvāku informāciju. Krimā ir atslēgti Ukrainas kanāli, iedzīvotāji informāciju saņem tikai no Krievijas medijiem.

KAS BŪTU JĀDARA LATVIJĀ. Manuprāt, Latvijai būtu jāsaliedē sabiedrība, bet to var panākt tikai tad, ja vēlētāji uzticēsies vadībai. Mēs zinām, ka šī uzticība ir ļoti zema. Kas būtu jādara? Cilvēkam ir svarīgas trīs lietas: ticība, labklājība un drošība.

TICĪBA. Pirmkārt, nevis aizliegt kādu informācijas avotu, ko izdarīt interneta laikmetā ir grūti, bet sniegt patiesu vai dažādu viedokļu informāciju valodās, kuras vislabāk saprot vēlētāji. Piemēram, Krievijā ir TV kanāls „Dožg” (<http://tvrain.ru/live/>) vai radiostacija Echo.mskv, (<http://echo.msk.ru/interview/>), kur dažādu uzskatu cilvēki izsaka savu sevišķo viedokli, kur ir diskusijas par aktuāliem jautājumiem, bet, atšķirībā no Latvijas, piedalās dažādu uzskatu cilvēki.

Otrkārt, sakārtot valsts pārvaldi. Atdalīt izpildvaru no likumdošanas varas.

Treškārt, daži konkrēti ieteikumi, kas balstīti uz Vakarčuka rakstīto³:

1. Neiecelt amatos pēc „savs - svešais” filozofijas. Iecelšana amatos jābalsta uz trīs principiem: patriotismu, godīgumu un profesionālismu.

2. Uzmanīgi uzklaustīt un sadzirdēt visus Latvijas novadus un pašvaldības, Latvijas iedzīvotājus.

3. Viens likums – viena taisnība. Šāds princips ir jāisteno dzīvē. Nevajag organizēt „raganu medības” un attaisnot savējos. Nekas tā negrauj uzticību kā dubultstandarti.

4. Nelietot partiju kvotu principus. Tas dara valsts pārvaldi neefektīvu un rada bāzi korupcijai.

5. Godīgi, skaidri un atklāti stāstīt cilvēkiem par saviem lēmumiem un pamatot tos. Jebkura, pat nepopulāra, reforma var tikt uztverta, pieņemta pozitīvi, ja cilvēki zinās, kā, kādēļ tā tiek veikta.

6. Sākt līdzekļu ekonomiju no sevis. Latvijā labu piemēru rāda mūsu Valsts prezidents. Ierēdņiem, kas brauc ar dārgajām mašīnām, neviens netic.

²http://censor.net.ua/news/279845/arestovan_boets_spetsnaza_rf_koordinator_diversionnoyi_gruppy_v_luganske_sbu_foto

³<http://ukr-online.com/society/3512-svyatoslav-vakarchuk-10-principov-kotoryh-dolzna-priderzhivatsya-ukrainskaya-vlast.html>:

7. Informācijas drošībai ir jābūt prioritātei. Vārda brīvība ir nemainīga vērtība, kamēr tas neapdraud mūsu tautas drošību.

8. Vajag maksimāli izmantot valsts stiprās puses. Ģeopolitiskās, dalību ES, NATO, Baltijas valstu kooperāciju, ekonomiskās, politiskās, jebkuras citas. Jādarbojas mērķtiecīgi vienam mērķim.

9. Jebkuram ekonomiskajam panākums jāvirza 2% no IKP aizsardzībai sasniegšanai un NBS kvalitātes nodrošināšanai. Spēcīgi NBS un savu saistību izpilde NATO un ES organizācijās – miera un valsts nedalāmības garantija.

10. Vajag pasniegt roku saviem oponentiem, ja tas strādā valsts labā.

L A B K L Ā J Ī B A un D R O Š Ī B A. Par šiem jautājumiem vairākkārt esmu izteicis savu viedokli mājaslapā <http://www.kreslins.lv/articles/category/lv/aktuali> . Tomēr nedaudz detalizētāk par vienu drošības sadaļu - fizisko drošību.

ALGORITMS, KĀ SAKĀRTOT AIZSARDZĪBAS SISTĒMU

A. Draudi, riski un izaicinājumi

Šeit jāveic oficiālo dokumentu analīze: NATO Stratēģiskā koncepta, Kompleksā pasaule – 2030, ES Drošības stratēģija, Latvijā veiktie pētījumi, kaut gan bieži tie ir slepeni vai dienesta lietošanai. Tomēr lielākā daļa informācijas ir atklāta un atrodamā internetā. Tad vajag izvērtēt 21.gadsimta jauno militāro konfliktu taktiku, kur galveno lomu spēlē neatpazītas vienības, kas pēc būtības ir teroristu maisījums ar karavīriem. Papildus ir jāveic informatīva karā izmantoto metožu izpēti.

B. Nacionālā Drošības un Valsts militārā stratēģija vai koncepti (NDK) un (VAK)

To var un vajag uzrakstīt īsā laikā, vismaz konceptuālas lietas. Detalizēta šo dokumentu noformēšana un apstiprināšana Saeimā ir sarežģītāka un prasa ilgāku laiku, bet šo dokumentu projektus var sagatavot dažu mēnešu laikā. Tas būtu nopietns darbs, kam vajag izdalīt resursus un, pirmkārt, intelektuālo.

Tas dotu iespēju noteikt dažādu drošības struktūru uzdevumus un atbilstošu struktūru. Pirmkārt, būtiski būtu izvērtēt NBS uzdevumus un šo uzdevumu izpildei vajadzīgo struktūru.

C. Fiziskās drošības un aizsardzības sistēmas likumu un normatīvo aktu sakātošana, atbilstoši 21.gadsimta situācijai

Piemēram, Nacionālajā drošības likumā (NDL) kara laikā paredzētā Virspavēlnieka nozīmēšana procedūras nav loģiskas, ja valsts aizsardzības politika balstās uz NATO kolektīvās aizsardzības principiem. Tas ir jāiestrādā likumā. Nopietni ir jāizvērtē un jāpārstrādā Nacionālo bruņoto spēku likums.

D. Plāni. Likumi ļauj izstrādāt dažādus plānus: drošības, aizsardzības, tajā skaitā Uzņemošās valsts atbalsta (UVA vai angļiski HNS) un ļoti būtiski ir labs Krīzes pārvaldes plāns. Plāni ir jāizstrādā, jānodrošina ar resursiem un to izpildi vajag trenēt.

Zīmīgs ir NATO pārstāvju teiktais, ka, izvedot NATO valstu Bruņotos spēkus no Afganistānas, raisījās jautājums par NATO uzdevumiem nākotnē. Tagad ir skaidrs, ka NATO uzmanības centrā nonāks kolektīvās aizsardzības jautājumi, kas balstās uz viedās (gudrās) aizsardzības principiem. Tagad būs atklāts jautājums par NATO Ātrās reaģēšanas spēku (NRF) gatavības līmeni un citi jautājumi, kas saistīti ar to izmantošanu kādā no NATO valstīm.

Kas jādara Latvijā? Loģiski ir, ka, bāzējoties uz starptautiskajiem dokumentiem (Kompleksā nākotne-2030, NATO Stratēģiskais koncepts, ES Drošības stratēģija), sākumā analizē draudus, riskus un izaicinājumus Latvijas drošībai, tad izstrādā Nacionālo drošības koncepciju (NDK), kas ir bāze Nacionālā drošības likuma pilnveidošanai. Tas savukārt ļauj izstrādāt šajā jomā dažādus plānus. Līdzīgi ir ar Valsts aizsardzības koncepciju, Nacionālo bruņoto spēku likumu un aizsardzības plāniem. Var atzīmēt, ka Rietumvalstīs NDK līmeņa dokumentus sauc par drošības un militārajām stratēģijām. Shematiski tas izskatās šādi:

Vajadzēs vienoties, ko saprotam ar vārdiem aizsardzība un Nacionālie bruņotie spēki (NBS). Kādreiz, 1992.gadā, tā bija kara laika struktūra, kurā

ietilpa visi militārie formējumi: Aizsardzības spēki, ieskaitot Robežsardzi, IeM bruņotās vienības, Zemessardze un Drošības dienests, kas nebija AM pakļautībā.

Ņemot vērā NATO Stratēģisko konceptu, *Aizsardzības ministrijas* un *NATO* kontekstā vārds *aizsardzība* nosaka pasākumu kopumu cīņai ar NATO Stratēģiskajā koncepcijā noteiktajiem draudiem, riskiem un izaicinājumiem: *globālā terorisma draudiem; kiberuzbrukumiem; enerģijas resursu drošību; globālajām klimata izmaiņām*. Sarakstu var papildināt ar mūsu reģiona specifiskajiem apdraudējumiem, piemēram, informatīvais karš.

Ja ir vienota izpratne par vārdu aizsardzība, tad, veidojot budžetu un plānus, vajag bez diskusijām ievērot Māstrihtas kritēriju par budžeta deficīta lielumu un iedalīt aizsardzībai 2% no IKP. Nopietnām diskusijām ir jābūt, kas tajā tiek iekļauts, un jānosaka prioritātes, jo visam nepietiks. NATO ir noteikts, kas var tikt iekļauts aizsardzības budžetā, bet, ja nauda tiek iedalīta cīņai ar NATO Stratēģiskajā konceptā noteiktajiem draudiem, riskiem vai izaicinājumiem, tad par to var diskutēt arī NATO līmenī.

Tagad Nacionālo bruņoto spēku likumā ir noteikts NBS sastāvs un uzdevumi, bet, iespējams, to vajadzētu mainīt un pēc būtības vai attīstoties pēc spirāles principiem noteikt (domāju, tas ir vismaz diskusiju vērts), ka NBS sastāvā ietilpst:

- Aizsardzības (regulārie) spēki: SZS, JS, GS;
- Robežsardzības spēki (RAS);
- Zemessardze, Jaunsardze, Aizsargu organizācija;
- Valsts un pašvaldību policija, ugunsdzēsēji;
- Drošības dienesti;
- Nacionālā aizsardzības akadēmija.

Vēlreiz par akcentiem. *Pirmkārt*, sakārtot aizsardzības nozares speciālistu sapratni un izpratni par valsts aizsardzības izaicinājumiem 21. gadsimtā. *Otrkārt*, sakārtot likumus un citus normatīvos aktus atbilstoši reālajai situācijai drošības jomā. *Treškārt*, noteikt NBS kopumā un to sastāvdaļu vietu, nozīmi un uzdevumus Latvijas drošības sistēmā. *Ceturtkārt*, precīzi noteikt NBS un to sastāvdaļu prioritātes. Nedrīkst būt situācija, ka, AM nespējot nodrošināt nepieciešamo ekipējumu un bruņojumu, **par 98% ir samazināta līdzdalība NATO Reaģēšanas spēkos** (karavīru skaits dalībai NRF 14.rotācijā tika samazināts no 253 līdz 3; *Piektkārt*, vajadzētu veidot kopēju NBS izglītības un apmācības sistēmu. Šis priekšlikums jau vairakkārt ir mutiski un rakstiski izteikts un sīkāk ar to var iepazīties žurnāla „Militārā Zinātne” rakstā „Latvijas NAA pagātne, tagadne un nākotne⁴.”

Neaizmirst par masu iznīcināšanas un dažreiz saka ietekmēšanas ieročiem (MIII). Tagad jau redzam ietekmēšanas ieroču darbības rezultātus ikdienā.

⁴ http://www.sargs.lv/Zurnali/Militara_zinatne.aspx

Ietekmēšanas ieroči darbojās dažādos elektromagnētisko viļņu (EMV) diapazonos: iedarbība uz acīm - dažāds video materiāls (25 kadrs), uz ausīm - radio un mazāk zināmās lietas iedarbību uz ķermeni - zemfrekvences EMV, piemēram, (5-10) Hz (herci), kas izsauc cilvēkiem bailes, agresiju, kā arī papildus tiek izmantots EMV virs 20 GHz, bet cilvēks to nevar nofiksēt ar saviem orgāniem. Šajā jomā ir daudz vēl citu iespēju, nedaudz vairāk var palasīt manā grāmatā „Gods kalpot Latvijai”⁵.

SECINĀJUMI PAR LATVIJU

1. Latvijai nav alternatīvas valsts aizsardzības politikai, kas noteikta NDK: „*Latvijas militārās drošības stratēģiskais pamatprincips ir dalība NATO kolektīvās aizsardzības sistēmā, kas nodrošina, ka iespējamie militārie draudi pret Latviju tiek uzskatīti par kopējiem draudiem NATO*”.

2. Latvijai ir iespēja loģiski sakārtot savu aizsardzību un kļūt par piemēru šajā jautājumā citām ES un NATO valstīm, jo valstīm ar militāro rūpniecību, daudzskaitlīgajiem BS un iespējam veidot vērā ņemamas paš aizsardzības spējas to izdarīt ir daudz sarežģītāk.

3. Latvijas aizsardzības jautājumu konceptuāla sakārtošana ļauj loģiski un pamatoti analizēt Aizsardzības un Iekšlietu ministrijas apvienošanas (nākotnē) iespējas vai to precīzu funkciju un atbildības jomu sadali bez nevajadzīgas dublēšanās, kā arī veidot kopēju izglītības un mācību iestādi valsts aizsardzības struktūru speciālistiem.

PRIEKŠLIKUMS, kas 2009.g. Aizsardzības ministrijā ir guvis atbalstu: NAA piedāvāja veidot Latvijas Nacionālo drošības akadēmiju, kas gatavotu (izglītotu) karavīrus, policistus un robežsargus, kā arī civilos speciālistus darbam drošībā struktūrās.

Tagad Valdības deklarācijā ir ierakstīts veikt izpēti par tādās akadēmijas izveidi uz NAA bāzes.

PĒCVĀRDS. Zināms teiciens „Tu esi mans draugs, bet īstenība ir dārgāka”. Daži komentāri par AM un NBS aktivitātēm. Tikai divi komentāri pārdomām:

1) Kādreiz Maršala centrā tika risināts uzdevums no ekonomiskā viedokļa, kas ir racionālāk saņemt pa velti vai par nelielu naudu lietoto tanku bataljonu vai nopirkt jaunus tankus, ja rēķina to ekspluatāciju ilgtermiņā 10-20 gadi? Izrādās pirkt jaunus ir izdevīgāk. Domāju autovadītāji to saprot labi.

2) Par zemu lidojošo objektu pārtveršanu. Radiolokācijā ir zināmi likumi un, pirmkārt, ka radioviļņi cm diapazonā, ko izmanto parastie radiolokatori (RL), izplatās pa taisno līniju. Tas nozīmē, ja lokators ir praktiski uz zemes, tad mērķi, kas lido ~10km augstumā var atklāt ~400km attālumā, ja mērķis lidos 2,5km

⁵ Kārlis Krēslis „Gods kalpot Latvijai” www.kreslins.lv

augstumā, tad to varēsīm ieraudzīt ~200km attālumā, bet zemi lidojošo mērķi 25m augstumā ieraudzīsīm tikai ~ 20km attālumā.

Tādēļ jau tika izstrādāts speciāls komplekss ASV AWAKS vai PSRS A-50 „Šmeļ”, kas paceļ uz lidmašīnas RL, kas lidojot ~10km augstumā redz vai var noteikt zemu lidojošos mērķus līdz 400km.

Kopsavilkumā varu izteikt savu viedokli, ka 21.gadsimtā konvenciālā kara iespējamība pret NATO ir tuvu 0. Tagad ir jāpēta 21.gadsimta militāro konfliktu būtība, tam spilgts piemērs ir notikumi Ukrainā, un jāplāno kā tos neitralizēt..